

قراردادهای بیع متقابل

تألیف:

دکتر همایون مافی

دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه مازندران

محمد تقی کریم پور آهاسم

مجمع علمی و فرهنگی مجد

عنوان و نام پدیدآور	: قراردادهای بیع متقابل / همایون مافی، محمدتقی کریم پور الهاشم.
مشخصات نشر	: تهران: مجد، ۱۳۹۳.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۳۰۰-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فبا
موضوع	: بازرگانی متقابل -- ایران
موضوع	: قراردادها -- ایران
موضوع	: حقوق تجارت -- ایران
شناسه افزوده	: کریمپور آل هاشم محمدتقی
زده بدی کنگره	: HF۱۲۱۲/۳:م۲ ق۴ ۱۳۹۳
زده بندی دیویی	: ۳۸۲/۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۷۴۳۶۴۹

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
موارد تخلف را به دفتر مرکزی مجده گزارش فرمایید.

قراردادهای بیع متقابل

تألیف: دکتر همایون مافی، محمدتقی کریم پور الهاشم

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۴ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصر «مجد» است.

دفتر مرکزی:

تهران، خیابان ۱۲ فروردین، تقاطع خیابان وحید نظری، پلاک ۱۰۸

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۰۹۴۲۲ - ۶۶۹۶۳۳۸۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۳۰۰-۴

ISBN: 978-600-193-300-4

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منبری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷ تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

شعبه یزد: خیابان فرخی یزدی، مجتمع تجاری شقایق، طبقه هم کف - تلفن: ۳۶۲۶۸۶۷۰ ۰۳۵

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۳۰۰۰۸۷۷۶۷۷

فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید مبرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می شود.

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱۳
مقدمه	۱۷
کلیات	۱۸
واژه شناسی	۲۹
فصل اول: مفهوم، ماهیت و انعقاد قرارداد موضوع معامله بیع متقابل بین المللی	
۱- مفهوم معامله	۳۸
الف- (۱) نامگذاری معامله	۳۸
ب- (۱) تعریف معامله	۴۰
۲- ماهیت معامله	۴۷
الف- (۲) عقد معین نبودن بیع متقابل	۴۷
ب- (۲) خروج بیع متقابل از معاملات موضوع ماده ۱۰ قانون مدنی:	۵۵
۳- شرایط انعقاد معامله بیع متقابل بین المللی	۶۰
الف- (۳) تشریفات انعقاد	۶۰
ب- (۳) ضرورت یا عدم ضرورت تصویب معامله بیع متقابل بین المللی توسط مجلس	۶۳
۴- ساختار قراردادی معامله	۶۶
الف- (۴) قرارداد واحد	۶۶
۱- الف- (۴) قرارداد نهاتری	۶۶
۲- الف- (۴) قرارداد مرکب	۶۸
ب- (۴) قراردادهای جداگانه	۶۹
۱- ب- (۴) انعقاد قرارداد اولیه به علاوه توافق بر انعقاد قرارداد اصلی بای یک	۷۰
۲- ب- (۴) انعقاد قرارداد پروتکل قبل از انعقاد قراردادهای اولیه و اصلی	۷۱
۳- ب- (۴) انعقاد همزمان پروتکل با قرارداد اولیه و اصلی	۷۲
۵- نوع قراردادهای موضوع معامله بیع متقابل بین المللی	۷۳
الف- (۵) نوع قراردادهای در شیوه قرارداد واحد	۷۳
۱- الف- (۵) نوع قراردادهای در شیوه قرارداد نهاتری	۷۳

- ۷۴ ۲-الف-۵) نوع قراردادهای در شیوه قرارداد مرکب
- ۷۵ ب-۵) نوع قراردادهای در شیوه قرارداد مجزا
- ۷۵ ۱-ب-۵) نوع قراردادهای در ساختار اول از شیوه قرارداد مجزا
- ۷۶ ۲-ب-۵) نوع قراردادهای در ساختار دوم از شیوه قرارداد مجزا
- ۷۷ ۳-ب-۵) نوع قراردادهای در ساختار سوم از شیوه قرارداد مجزا

۷۸ ۶- مفاد معامله

۸۰ ۷- بیمه و تأمین اعتبار معامله

۸۰ الف-۷) بیمه

۸۲ ب-۷) تأمین اعتبار

۸۳ ۱-ب-۷) اعتبار فروشنده

۸۳ ۲-ب-۷) اعتبار خریدار

۸۵ فصل دوم: شرایط قرارداد موضوع معامله بیع متقابل بین المللی

۸۷ ۱- شرایط قرارداد اولیه

۸۷ الف-۱) طرفین قرارداد اولیه

۸۷ ب-۱) موضوع قرارداد اولیه

۹۰ ۱-ب-۱) ماشین آلات و تجهیزات

۹۱ ۱-۱-ب-۱) توضیحات

۹۲ ۱-۱-۲-ب-۱) نصب

۹۲ ۱-۱-۳-ب-۱) راه اندازی، کار آزمایشی و پذیرش

۹۳ ۱-۱-۴-ب-۱) ضمانت های مراحل نصب تا پذیرش

۹۴ ۲-ب-۱) حق اختراع، دانش فنی، کمک فنی

۹۵ ۱-۲-ب-۱) حق اختراع و علامت تجاری

۹۶ ۱-۲-۲-ب-۱) انتقال فرآیندهای صنعتی (دانش فنی و کمک فنی)

۹۶ ۱-۲-۳-ب-۱) انتقال دانش فنی از مجاری غیررسمی

۹۹ ۱-۲-۳-ب-۱) افشاء

۹۹ ج-۱) قیمت گذاری انتقال تکنولوژی (فن آوری)

۱۰۰ ۱-ج-۱) روش مبلغ یکجا

۱۰۰ ۲-ج-۱) شیوه حق امتیاز

۱۰۳.....	د-۱) کنترل کیفیت و ضمانتها در انتقال تکنولوژی (فن آوری)
۱۰۴.....	د-۱-۱) کنترل کیفیت
۱۰۴.....	د-۱-۲) ضمانتها
۱۰۵.....	۲- شرایط قرارداد اصلی ببع متقابل
۱۰۵.....	الف-۲) محصولات بای یک
۱۰۵.....	الف-۲-۱) لزوم یا عدم لزوم تعیین محصولات
۱۰۶.....	الف-۲-۲) فهرست کالاهای احتمالی
۱۰۹.....	الف-۲-۳) ملاحظات کلی در ارائه فهرست کالاهای احتمالی
۱۱۰.....	الف-۲-۴) تعهد موجود بودن محصولات
۱۱۱.....	ب-۲) تطابق محصولات
۱۱۱.....	ب-۲-۱) تطبیق کیفیت محصولات بای یک
۱۱۱.....	ب-۲-۱-۱) تعیین کیفیت محصولات
۱۱۳.....	ب-۲-۱-۲) کنترل کیفی پیش قراردادی
۱۱۴.....	ب-۲-۱-۲-۱) هویت بازرسی کننده
۱۱۴.....	ب-۲-۱-۲-۲) شیوه های بازرسی
۱۱۵.....	ب-۲-۱-۲-۳) تأثیر یافته بازرسی
۱۱۶.....	ب-۲-۲) تطبیق قیمت محصولات بای یک
۱۱۸.....	ج-۲) اصلاح مقررات مربوط به نوع، کیفیت و کمیت محصولات
۱۱۸.....	خ-۲) ارزش کل تعهد بای یک
۱۱۹.....	خ-۲-۱) شیوه پولی
۱۱۹.....	خ-۲-۲) شیوه درصدی
۱۲۰.....	ج-۲) قیمت گذاری محصولات بای یک
۱۲۱.....	ج-۲-۱) زمان قیمت گذاری کالاها
۱۲۳.....	ج-۲-۲) ارزش محاسبه قیمت
۱۲۵.....	ج-۲-۳) تعیین قیمت پس از انعقاد پروتکل یا قرارداد اصلی بای یک
۱۲۵.....	ج-۲-۳-۱) معیارها (استانداردها)
	ج-۲-۳-۱-۱) قیمت های بازاری برای محصولات یا خدمات با کیفیت
۱۲۵.....	استاندارد
۱۲۶.....	ج-۲-۳-۱-۲) هزینه تولید

- ۱۲۷..... ۳-۱-۳-۲) قیمت رقیب (یا رقیبا)
- ۱۲۸..... ۴-۱-۳-۲) شرط مشتری ممتاز (مطلوب ترین مشتری)
- ۱۲۹..... ۵-۱-۳-۲) استفاده از بیش از یک استاندارد
- ۱۳۰..... ۲-۳-۲) مذاکره
- ۱۳۱..... ۳-۳-۲) تعیین قیمت بوسیله شخص ثالث
- ۱۳۲..... ۴-۳-۲) تعیین قیمت بوسیله یک طرف
- ۱۳۳..... ۴-۲) قیمت گذاری خدمات
- ۱۳۴..... ۵-۲) تجدیدنظر بر روی قیمت
- ۱۳۵..... ۱-۵-۲) اعمال محدود شرط قیمت
- ۱۳۶..... ۲-۵-۲) شرط صورت جمع
- ۱۳۷..... ۳-۵-۲) تغییر در نرخ ارزی که قیمت به آن ارز قابل پرداخت است
- ۱۳۸..... ۱-۳-۵-۲) شرط ارز
- ۱۳۹..... ۲-۳-۵-۲) شرط واحد پولی (یا واحد محاسبه)
- ۱۴۰.....
- ۱۴۱.....
- ۱۴۲.....
- ۱۴۳.....
- ۱۴۴.....
- ۱۴۵.....
- ۱۴۶.....
- ۱۴۷.....
- ۱۴۸.....
- ۱۴۹.....
- ۱۵۰.....
- ۱۵۱.....
- ۱۵۲.....
- ۱۵۳.....
- ۱۵۴.....
- ۱۵۵.....
- ۱۵۶.....
- ۱۵۷.....
- ۱۵۸.....
- ۱۵۹.....
- فصل سوم: آثار معامله بیع متقابل بین المللی
- ۱- تعهدات قراردادی در قرارداد اولیه
- الف-۱) تعهدات صادرکننده اولیه
- الف-۱-۱) تعهدات مربوط به تجهیزات و ماشین آلات
- الف-۱-۲) تعهدات مربوط به مالکیت صنعتی، دانش فنی و کمک فنی
- ب-۱) تعهدات واردکننده اولیه در قرارداد اولیه بای یک
- ب-۱-۱) تعهدات مربوط به مراحل نصب تا پذیرش
- ب-۱-۲) تعهدات مربوط به انتقال تکنولوژی و تجهیزات
- ج-۱) ضمانتها (در قرارداد اولیه)
- ۲- تعهدات قراردادی در قرارداد اصلی بای یک
- الف-۲) تعهد بای یک
- الف-۲-۱) طول دوره زمانی اجرا
- الف-۲-۲) افزایش دوره زمانی اجرا
- الف-۲-۳) دوره های زمانی فرعی در داخل دوره زمانی اصلی اجرا
- ب-۲) شیوه پرداخت

۱-ب-۲) شیوه پرداخت مستقیم	۱۶۰
۲-ب-۲) شیوه پرداخت به هم پیوسته	۱۶۱
۱-۲-ب-۲) نگهداری وجوه بوسیله واردکننده اولیه	۱۶۱
۲-۲-ب-۲) مسدود نمودن وجوه	۱۶۳
۱-۲-۲-ب-۲) حسابهای مسدود	۱۶۵
۳- مدت اعتبار و بستن حساب	۱۶۶
۱-۱-۲-۲-ب-۲) موضوعات مربوط به حساب مسدود در قراردادهای	
موضوع بیع متقابل	۱۶۶
۱-۲-۲-۲-ب-۲) قراردادهای حساب مسدود	۱۶۷
۲-۲-۲-ب-۲) اعتبار اسنادی متقابل	۱۶۹
۱-۲-۲-۲-ب-۲) ترتیب صدور	۱۷۰
۲-۲-۲-۲-ب-۲) دستورات مربوط به تخصیص مبالغ	۱۷۰
۳-۲-۲-۲-ب-۲) تاریخ انقضای اعتبارات اسنادی صادرات و صادرات	
متقابل	۱۷۲
۲-۲-ب-۲) تهاجر مطالبات متقابل قابل پرداخت	۱۷۲
۱-۲-۲-۲-ب-۲) نحوه تأثیر یافتن ورود طلب و دین	۱۷۵
۲-۲-۲-۲-ب-۲) محاسبه ورودی دین و طلب	۱۷۷
۳-۲-۲-۲-ب-۲) ریز حساب یا صورتحساب حساب تهاجری	۱۷۷
۴-۲-۲-۲-ب-۲) تأییدات دوره ای	۱۷۸
۵-۲-۲-۲-ب-۲) محدودیت ها در مابه التفاوت جبران شده	۱۷۹
۶-۲-۲-۲-ب-۲) حل و فصل مابه التفاوت جبران نشده	۱۷۹
۷-۲-۲-۲-ب-۲) ضمانت نامه پرداخت مابه التفاوت جبران شده	۱۸۰
ح-۲) نظارت بر اجرای تعهدات و ثبت مراحل آن	۱۸۱
۱-ح-۲) تبادل اطلاعات	۱۸۲
۲-ح-۲) تأیید اجرای تعهدات	۱۸۴
۳-ح-۲) حسابهای ناظر	۱۸۴
خ-۲) تضمین اجرای تعهدات	۱۸۷
۱-خ-۲) انتخاب ضامن	۱۹۲
۲-خ-۲) شرایط مطالبه پرداخت به موجب ضمانت نامه	۱۹۴

- ۱۹۵..... ۳-خ-۲) مقدار ضمانت نامه و کاهش مبلغ آن
- ۱۹۶..... ۴-خ-۲) زمان تدارک ضمانت نامه
- ۱۹۷..... ۵-خ-۲) مدت دوام ضمانت نامه
- ۱۹۷..... ۱-۵-خ-۲) تاریخ انقضاء
- ۱۹۸..... ۲-۵-خ-۲) استرداد سند ضمانت نامه
- ۱۹۸..... ۳-۵-خ-۲) افزایش زمان اعتبار ضمانت نامه
- ۶-خ-۲) اثر اصلاح یا خاتمه قراردادهای موضوع معامله بیع متقابل در اعتبار ضمانتنامه
- ۱۹۹..... ۷-خ-۲) ضمانت نامه پوشش دهنده به مایه التفاوت در معامله
- ۲۰۰..... ۸-خ-۲) ضمانت نامه ارسال از یک جهت
- ۲۰۱..... ۹-خ-۲) ضمانت نامه بیع متقابل چندطرفی
- ۲۰۲..... ج-۲) واگذاری
- ۲۱۴..... ۱-ج-۲) واگذاری تعهد خرید
- ۲۱۶..... ۱-۱-ج-۲) انتقال به ثالث خریدار در پروتکل یا هر یک از قراردادها
- ۲۱۷..... ۱-۱-۱-ج-۲) انتخاب شخص ثالث
- ۲-۱-۱-۱-ج-۲) مسئول اجرا در مقابل فروشنده چه کسی است، ثالث یا خریدار اصیل ؟
- ۲۱۹..... ۲-۱-۱-ج-۲) ارتباط قراردادی فی مابین طرف اصلی متعهد خرید و ثالث خریدار
- ۲۲۲..... ۱-۲-۱-ج-۲) تعهد شخص ثالث مبنی بر خرید کالاها
- ۲۲۴..... ۲-۲-۱-ج-۲) اجرت ثالث خریدار
- ۲۲۶..... ۳-۱-ج-۲) شرط عدم تحمل ضرر
- ۲۲۷..... ۴-۱-ج-۲) انحصاری بودن جانشینی ثالث
- ۲۲۷..... ۲-ج-۲) واگذاری تعهد فروش
- ۲۲۹..... ۱-۲-ج-۲) انتخاب ثالث بوسیله طرف متعهد خرید
- ۲۳۰..... ۲-۲-ج-۲) انتخاب شخص ثالث بوسیله طرف متعهد فروش
- ۲۳۱..... ۳-۲-ج-۲) بیع متقابل چندطرفی
- ۲۳۳..... د-۲) محدودیت در بازفروش محصولات بای یک
- ۲۳۵..... ۱-د-۲) سازوکار نظارت بر اعمال محدودیتها در بازفروش محصولات بای یک

۲۳۶	۲-۵-۲) محدودیت ها در قلمرو جغرافیایی
۲۳۸	۲-۵-۳) محدودیت ها در قیمت بافروش
۲۳۹	۲-۵-۴) محدودیت ها در بسته بندی و علامت گذاری
۲۴۰	۲-۵-۵) اعمال محدودیت ها نسبت به شخص ثالث خریدار
۲۴۰	۲-۵-۶) بازبینی محدودیت ها

فصل چهارم: احکام معامله بیع متقابل بین المللی ۲۴۳

۲۴۵	۱- شروط خسارتهای قراردادی
۲۵۱	الف-۱) تأثیر پرداخت
۲۵۲	ب-۱) میزان مبلغ توافقی
۲۵۴	ج-۱) تحویل مبلغ توافقی
۲۵۵	د-۱) رابطه بین خاتمه تعهد و شروط مربوط به پرداخت مبلغ توافقی
۲۵۶	۲- مسئولیت قراردادی
۲۵۸	الف-۲) جبران خسارات
۲۵۸	الف-۲-۱) برائت از تمام یا قسمتی از تعهد
۲۶۰	الف-۲-۲) جبران نقدی
۲۶۰	ب-۲) موانع معاف کننده از مسئولیت
۲۶۱	ب-۲-۱) عواقب قانونی موانع معاف کننده و اثر تراخی طرفین
۲۶۲	ب-۲-۲) تعریف موانع معاف کننده
۲۶۲	ب-۲-۲-۱) تعریف کلی موانع معاف کننده
۲۶۳	ب-۲-۲-۲) تعریف کلی بعلاوه فهرستی از موانع
۲۶۳	ب-۲-۲-۲-۱) تعریف کلی بعلاوه فهرست نشانگر
۲۶۴	ب-۲-۲-۲-۲) تعریف کلی بعلاوه فهرست جامع
	ب-۲-۲-۲-۳) تعریف کلی با فهرست موانع اعم از اینکه داخل در تعریف باشند یا نباشند
۲۶۴	ب-۲-۲-۳) فهرست جامع از موانع بدون تعریف کلی
۲۶۴	ب-۲-۲-۴) موانع معاف کننده احتمالی
۲۶۵	ب-۲-۲-۵) استثنا نمودن مواردی از موانع معاف کننده
۲۶۵	ب-۲-۳) اخطار موانع

ج-۲) تأثیر قصور از انعقاد یا اجرائی قرارداد یا قراردادهای از یک جهت در انعقاد یا اجرای قرارداد یا قراردادهای از جهت دیگر :	۲۶۶
۱-ج-۲) قصور از انعقاد قرارداد آتی	۲۶۸
۲-ج-۲) خاتمه قرارداد متقابل	۲۷۰
۳-ج-۲) قصور از پرداخت	۲۷۲
۳- قانون حاکم	۲۷۴
الف-۳) انتخاب قانون حاکم	۲۷۶
ب-۳) انتخاب قوانین مختلف برای اعمال بر قراردادهای مختلف موضوع معامله :	۲۸۰
ج-۳) قواعد حقوقی امره با ماهیت عمومی	۲۸۱
۴- حل اختلافات	۲۸۳
الف-۴) مذاکره	۲۸۵
ب-۴) سازش	۲۸۶
ج-۴) داوری	۲۸۷
۱-ج-۴) قلمرو قرارداد داوری و اختیارات دیوان داوری	۲۸۹
۲-ج-۴) نوع داوری و قواعد آئین دادرسی مربوطه	۲۹۰
۳-ج-۴) تعداد داوران	۲۹۲
۴-ج-۴) انتصاب داوران	۲۹۳
۵-ج-۴) مکان داوری	۲۹۳
۶-ج-۴) زبان رسیدگی	۲۹۴
د-۴) رسیدگی های قضایی	۲۹۵
ه-۴) حل اختلافات در معاملات بیع متقابل چند قراردادی و چندطرفی	۲۹۶
۵- خاتمه معامله بیع متقابل بین المللی	۲۹۸
الف-۵) اثر خاتمه قرارداد یا قراردادهای موضوع بیع متقابل از یک جهت بر خاتمه قرارداد یا قراردادهای از جهت دیگر	۲۹۹
ب-۵) خاتمه معامله بیع متقابل بین المللی	۳۰۴
نتیجه گیری	۳۰۷
فهرست منابع	۳۱۳

[illegible]

وہی

(३५)

آیسی از تو، محبت هم تو
مصلحتی تو ای سلامتی سخن
کار ما سحر است و بیان و دعا
می همه خدوم مرا کی خبر و حلم

ای دعا از تو اجابت هم تو تو
هر دعا کلام اصلاحی تو کی
کار تو تبدیل اعتبار و دعا
سحر و بیان را میدان کی بسلام

استیفاء نماید. از منظر حقوقی، فروشنده در قبال انتقال حق مالکیت مشروط کارخانه محصول یا قسمتی از آن را طی مدت معینی به تملک درمی آورد.^۱

برخی دیگر، از آن با عنوان توافق بازخرید محصول یاد می کنند که طبق آن پیمانکاری که کار خود را به اتمام می رساند توافق می کند که بهای آنرا کلاً یا جزئاً با خرید محصول تاسیسات دریافت کند. در این نوع قراردادها شروط بازخرید محصول غالباً متضمن یک قید به عنوان "مطلوبترین مشتری" است که بر اساس آن فروشنده تولیدات، مطلوبترین بهایی را که برای مشتری دیگری در شرایط مشابه در نظر می گیرد برای پیمانکار یا خریدار منظور می کند. قیمت مبتنی بر مطلوبترین مشتری توسط حق تنزیلی کاهش خواهد یافت که در بر گیرنده عامل کاهش بازدهی (استهلاک) در قیمت تاسیسات است. به دلیل ضرورت در نظر گرفتن عامل کاهش بازدهی مدت توافق، بازخرید محصول می تواند به شکل طولانی باشد.^۲ برخی دیگر به درستی آنرا قراردادهای بیع متقابل نامیده اند.^۳

قراردادهای بیع متقابل تابع اصل حاکمیت اراده و اصل آزادی قراردادی و قواعد قابل اعمال بر قراردادها می باشد. برخی از اسناد حقوقی مرتبط با قراردادهای بیع متقابل وجود دارند که با بحث در مورد موضوعات مختلف و بر شمردن مزایا و معایب راه حلها و توصیه در استفاده از بعضی از راه حلهای معین زمینه ساز تنظیم انواع خاصی از قراردادها هستند. اولین سند در این خصوص "راهنمای حقوقی آنسیترال در مورد تنظیم قراردادهای بین المللی کارخانه های صنعتی"^۴ مورخ ۱۹۸۶ است. با این وجود، مهمترین و موثرترین سند بین المللی در این خصوص "راهنمای حقوقی آنسیترال راجع به معاملات تجارت متقابل بین المللی"^۵ ۱۹۹۳ است که تعاریف متحد الشکل و گسترده مورد قبولی از تجارت متقابل را ارائه می نماید. مضمون و محتوای مباحث مطروحه در این کتاب به نحوی از انحاء مطالب راهنمای حقوقی آنسیترال در مورد

۱ - نصیری، مرتضی، حقوق چند ملتی، چاپ اول، ۱۳۷۰، صص ۲۱۳-۲۱۴.

۲ - اشمیتوف، کلایو. ام. حقوق تجارت بین الملل، جلد اول، چاپ اول، ۱۳۷۸، صص ۲۵۱-۲۵۲.

۳ - شیروی، عبدالحسین، حقوق تجارت بین الملل، چاپ اول، ۱۳۸۹، ص ۳۲۱.

4 - UNCITRAL Legal Guide on Drafting Up International Contracts for the Construction of Industrial Works (1987)

5 - UNCITRAL Legal Guide on International Countertrade Transactions (1993)

معاملات تجارت متقابل بین المللی را بر می تاباند و مآخوذ و مستفاد از یافته های کتاب مذکور است و به حکم ضرورت با حقوق داخلی تطبیق داده شده است. سند اخیر الذکر در سال ۱۹۹۶ با "یادداشت های آنسیترال درباره تدوین و سازماندهی تشریفات داوری"^۱ تکمیل گردید.

قراردادهای بیع متقابل متشکل از سه قرارداد است. در قرارداد اولیه فروشنده متعهد به فروش فن آوری تجهیزات و انتقال دانش فنی است. قرارداد ثانویه همان قرارداد باز خرید محصول یا قرارداد بیع متقابل است. سند سوم توافقنامه چارچوب یا پروتکل نام دارد که ضمن مرتبط نمودن دو قرارداد اولیه و ثانویه متضمن تعهدات کلی طرفین در انعقاد قرارداد های موصوف می باشد. با این وجود، نه از نظر حقوقی و نه در رویه تجاری هیچ اجتماعی در این مورد که پروتکل قانوناً یک قرارداد الزام آور محسوب می شود یا خیر وجود ندارد.^۲ قرارداد بیع متقابل طبق تعریف کمیسیون اقتصادی سازمان ملل متحد برای اروپا در ساده ترین شکل متضمن دو طرف می باشد که یکی از طرفین متقبل حقوق و تعهدات فروشنده در قرارداد اول (فروش تجهیزات) است و خریدار در قرارداد بیع متقابل محسوب میشود. در حالیکه طرف دیگر نقش خریدار در قرارداد اولیه و نقش فروشنده در قرارداد بیع متقابل (قرارداد ثانویه) را بر عهده دارد.^۳

بیع متقابل را باید از انواع قراردادهای تجارت متقابل محسوب کرد که به موجب آن فروشنده علاوه بر سرمایه گذاری، نصب تجهیزات و واگذاری فن آوری را نیز برعهده دارد.^۴ با اتمام دوره عملیات اجرایی پروژه و راه اندازی تولید، سود سرمایه به وسیله دریافت محصولات تولیدی انجام می گیرد. علت انعقاد این نوع قراردادها را باید در محدودیتهای تصریح شده در قوانین اساسی کشورها و قوانین و مقررات دیگر و تضییقات منابع ارزی در کشورهای جهان سوم جستجو کرد.

1 - UNCITRAL Notes on Organizing Arbitral Proceedings (1996)

2 - Milenkovic-kerkovic, op.cit, pp 168-169.

هم چنین ر.ک. صابر، محمد رضا، بیع متقابل در بخش بالا دستی نفت و گاز، چاپ اول، انتشارات دادگستر، ۱۳۸۹، صفح ۶۷ - ۶۸

3 - <http://www.unec.org/welcomf.htm>

۴ - در مورد تجارت متقابل ر.ک. به منبع زیر:

Esteban de La Rosa, Gloria, International Countertrade-Rules and Practices, International Journal of Business and Social Science, Vol.2, No.15, August 2011.

کار پیش رو تلاشی است در حد وسع و بضاعت نویسندگان در جهت شناساندن قراردادهای بیع متقابل در نظام حقوقی ایران با امید به این که با پایمردی و همت محققان و فرهیختگان دانش پژوه و با تکمیل و اکمال این کار به سبک و سیاقی عالمانه شرحی فخیم از قراردادهای بیع متقابل فراهم آید تا کثری و زلل مکتوب حاضر به فراموشی سپرده شود. از آقای دکتر سید عباس حسینی نیک که امکان چاپ این اثر را فراهم کردند سپاسگزاری می گردد.

دکتر همایون مافی

محمد تقی کریم پور آلهاشم

www.ketab.ir